

EDUSKUNNAN
PUOLUSTUSASIAINVALIOKUNTA

Helsingissä

9 päivänä marraskuuta 1989

Lausunto n:o 2

Toiselle lakivaliokunnalle

Toinen lakivaliokunta on 19 päivänä syyskuuta 1989 päivätyllä kirjeellään pyytänyt eduskunnan päätöksen mukaisesti puolustusasiainvaliokunnalta lausunnon hallituksen esityksestä n:o 100 eräksi sotilasoikeudenhoitoon liittyviksi laeiksi.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina hallitusneuvos Pekka Pitkänen puolustusministeriöstä, toimistopäällikkö Kalevi Klefström pääesikunnasta, sotilaslakimies Hannu Tuomola Etelä-Suomen sotilasläänin esikunnasta, eversti Yrjö Honkanen ja luutnantti Harri Kekkonen Savon prikaatista, pääsihteeri Eero Sutinen Suomen varusmiesliitosta ja eduskunnan oikeusasiamies Jacob Söderman.

Käsiteltyään asiaa lähinnä puolustusvoimien toiminnan kannalta puolustusasiainvaliokunta esittää kunnioittaen seuraavaa.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan sotilaskurinpitolakia ja sotilasoikeudenkäyntilakia muutettavaksi siten, että kurinpitomenettelyssä määrättyyn rangaistukseen voitaisiin hakea muutosta valittamalla siitä yleiseen tuomioistuimeen. Muutoksenhaku käsiteltäisiin normaalissa rikosasioiden käsittelyjärjestyksessä ja valittajalla olisi oikeus olla läsnä asian käsittelyssä.

Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoimintaan annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, joka oikeuttaisi puolustusministeriön paikallisten olosuhteiden vaatiessa antamaan valittajan läsnäolo-oikeutta rajoittavan määräyksen.

Sotilaskurinpitolain 40 §, jonka mukaan joukko-osaston komentajalla on oikeus muu-

toksenhausta huolimatta määrätä aresti heti täytäntöön pantavaksi välttämättömän kurin, järjestyksen tai turvallisuuden säilyttämiseksi joukossa, ehdotetaan kumottavaksi.

Valiokunnan kannanotot

Valiokunta toteaa, että puolustusvoimien kannalta lakiesitysten keskeisin asia on sotilaskurinpitolain 34 §:n mukainen muutoksenhakumahdollisuus kurinpitorangeistukseen. Muutoksenhakuun liittyvä tuomioistuinkäsittely on osaltaan omiaan parantamaan asevelvollisten oikeusturvaa ja näiltä osin hyväksyttävissä. Viime vuosina on puolustusvoimien sisäisenä muutoksenhakumenettelynä tehty tarkastuspyyntöjä ylemmälle kurinpitoesimiehelle noin 100 kappaletta vuodessa, jota määrää lainmuutos saattaa hiukan lisätä.

Asevelvollisten oikeusturvan kehittämisessä on myös huolellisesti ja ammattitaidolla tehty esitutkinta varsin tärkeä. Tästä syystä valiokunta yhtyy 31 päivänä tammikuuta 1989 miehintönsä jättäneen oikeusturvatyöryhmän ehdotuksiin esitutkintahenkilöstön lisäämiseksi ja koulutuksen tehostamiseksi.

Valiokunnan saamien selvitysten mukaan puolustusvoimien joukko-osastojen kannalta ongelmallisin asia on sotilaskurinpitolain 40 §:n kumoamisen myötä poistuva mahdollisuus arestin välittömään toimeenpanoon. Tällä kohden ongelmia saattaa ilmetä erityisesti viimeisinä päivinä ennen varusmiesten kotiuttamista, jolloin tehtävistä rikkomuksista seuraava rangaistus voidaan muutoksenhaun kautta lykätä toimeenpantavaksi kotiuttamisen jälkeen. Rangaistuksen siirtymisestä seuraava arestin muuntuminen maksuksi tulee osaltaan

myös lisäämään eriarvoisuutta, sillä aikaisemmin palvelusaikana tehdyn vastaavan rikkomuksen osalta ei muuntamismahdollisuutta ole.

Edellä mainituista syistä valiokunta pitää lakiesitysten mukaisia nopeutetun oikeuskäsittelyn mahdollisuuksia välttämättöminä. Tätä puoltaa myös kokemusperäinen tieto siitä, että viivyttämättä toimeenpantavalla ojentamisella on enempää rikkomuksia ennaltaehkäisevää vaikutusta.

Valiokunta on myös todennut yhteiskunnallisesta kehityksestä aiheutuvan tarpeen tarkastella ajoittain eri rangaistusmuotojen tarkoituksenmukaisuutta. Esillä ovat tällöin olleet muun muassa ankarana koettavan arestirangaistuksen mahdolliset vaikutukset mielenterveyteen sekä erot eri rangaistusmuotojen vaikeavuudessa. Valiokunta paneekin tyydytyksellä merkille, että puolustusministeri on asettanut työryhmän selvittämään kuluva vuoden loppuun mennessä sotilaskurinpitolain seuraa-

musjärjestelmän toimivuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Valiokunnan mielestä kurinalaisuuden säilyttäminen on sotilaallisissa organisaatioissa välttämätöntä. Puolustusvoimien johtamiskulttuuria on tulevaisuudessa kuitenkin edelleenkin pyrittävä kehittämään kannustavien keinojen käytön edistämiseen pakotteiden sijasta.

Valiokunta toteaa vielä, että lakiesitysten mukaiset tarkastustoimenpiteet lisäävät jonkin verran virkamiesten työtä ja saattavat aiheuttaa suurempaa merkitystä omaavien asioiden käsittelyn jäämistä vähemmälle huomiolle. Kaiken kaikkiaan esitykset eivät kuitenkaan merkittävällä tavalla tule muuttamaan puolustusvoimien kurinpidon edellytyksiä.

Edellä esitetyn perusteella puolustusasiainvaliokunta esittää kunnioittavasti,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomana.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Miittinen, varapuheenjohtaja Uitto sekä jäsenet

Björklund, Holvitie, Joenpalo, Joutsensaari, Jääskeläinen, Laine, Lax, Paavilainen, Roos, Siuruainen ja Vuoristo.